

Психологічна служба системи освіти

Історія розвитку шкільної психологічної служби (ШПС).

- За кордоном шкільна психологічна служба (ШПС) має досить тривалу історію. У США вона є однією з найбільш перспективних і дієвих психологічних дисциплін. У 60-х роках створено організацію шкільних психологів, в 80-х рр. - Національну асоціацію шкільних психологів США.
- Центральна функція ШПС у США, Англії, Франції - вимірювання та оцінка здібностей дітей з використанням тестів. Водночас практичні психологи цих країн відзначають недоліки тестування. Воно не визначає перспектив розвитку, вимірює переважно інтелектуальний аспект, погано враховують особливості учнів з різних соціальних верств населення (М. Торт, Е. Хайссерман, Б. Саймон). Тому сьогодні зростає значення інших напрямків роботи: виявлення конкретних труднощів окремих учнів з пошуком їх причин; психологічного консультування.

Нищівна критика педології у 30-х роках ХХ ст. призвела до її заборони і до гальмування розвитку дитячої психології та практичної психології на наступні десятиріччя.

Вперше в СРСР ШПС почала створюватися в Естонії у кінці 60-х р. (Х. Й. Лійметс, Ю. Л. Сьерд).

У 1982-1987 рр. у Москві проведено експеримент по запровадженню в школі посади практичного психолога. Створено лабораторію психологічної служби школи у НДІ загальної та педагогічної психології.

У 1990 р. було розроблено "Положення про психологічну службу в системі народної освіти СРСР".

В Україні аналогічне положення вперше розроблено у 1991 р. Сьогодні діє положення, прийняте у 1999 році.

Роль ШПС у вирішенні проблем школи

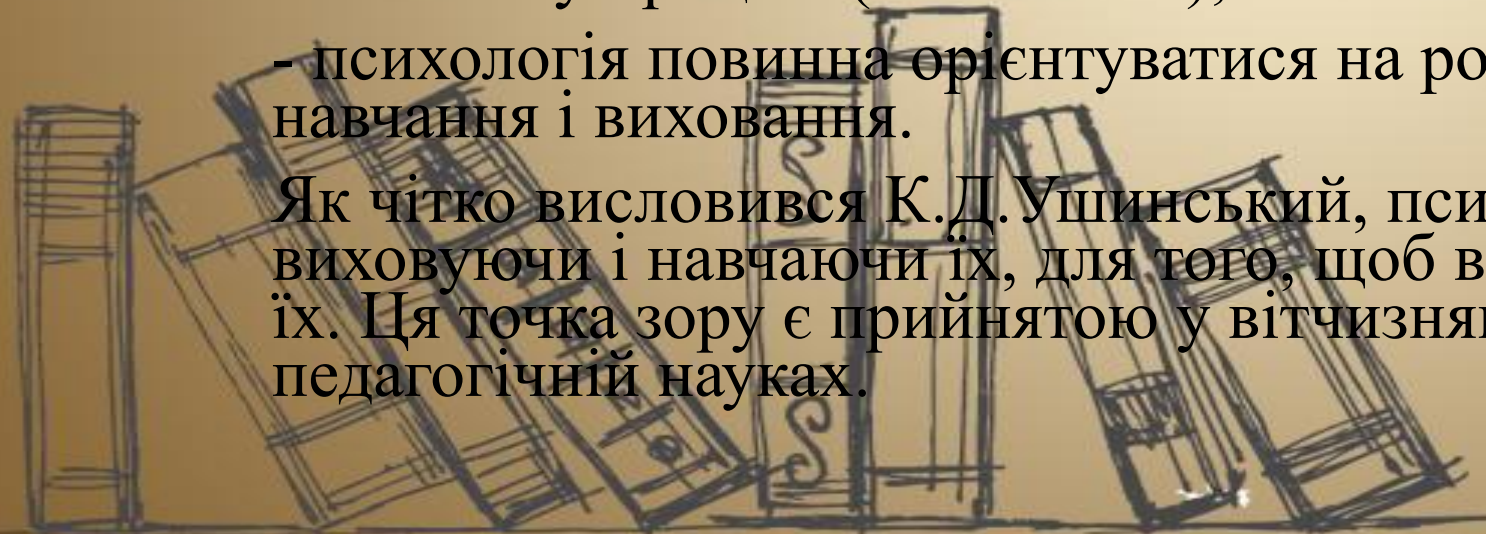
Для розуміння цілей і завдань роботи психолога в освітній установі важливим є вирішення принципового питання про взаємозв'язок педагогіки з психологією.

Педагогіка і психологія - науки, які тісно пов'язані між собою як змістом своїх предметів, так і історією розвитку.

Сформувався два підходи до розуміння ролі психології при вирішенні проблем педагогіки:

- психологія повинна досліджувати незалежну від педагогічної практики природу дитини, а педагогіка застосовує отримані знання у навчально-виховному процесі (Е. Мейман);
- психологія повинна орієнтуватися на розвиток дитини у процесі її навчання і виховання.

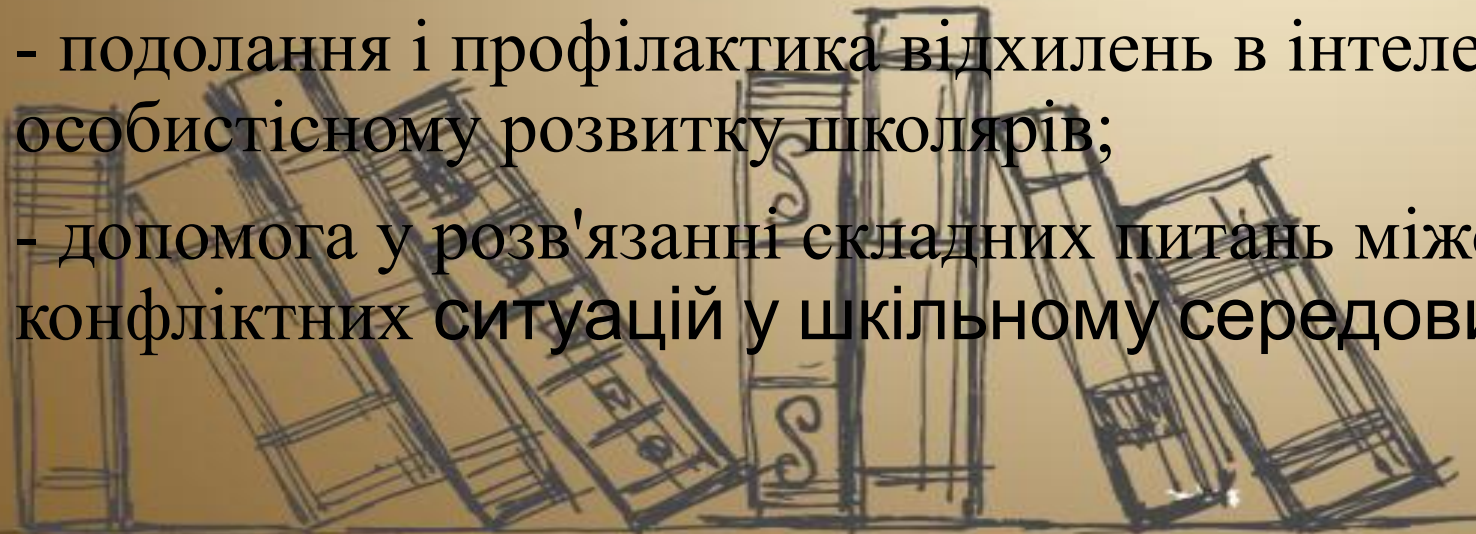
Як чітко висловився К.Д.Ушинський, психологія повинна вивчати дітей, виховуючи і навчаючи їх, для того, щоб виховувати і навчати, вивчаючи їх. Ця точка зору є прийнятою у вітчизняній психологічній та педагогічній науках.

Шлях до підвищення ефективності роботи школи лежить через врахування психологічного фактора навчально-виховного процесу. Розвиток особистості повинен бути не тільки декларованим метою освітніх установ, а стати реальним критерієм ефективності їх роботи.

Основні групи шкільних проблем, що потребують участі психолога - це:

- встановлення причин різних труднощів у навчально-виховній роботі з дітьми різного віку;
- подолання і профілактика відхилень в інтелектуальному й особистісному розвитку школярів;
- допомога у розв'язанні складних питань міжособистісних відносин, конфліктних ситуацій у шкільному середовищі.

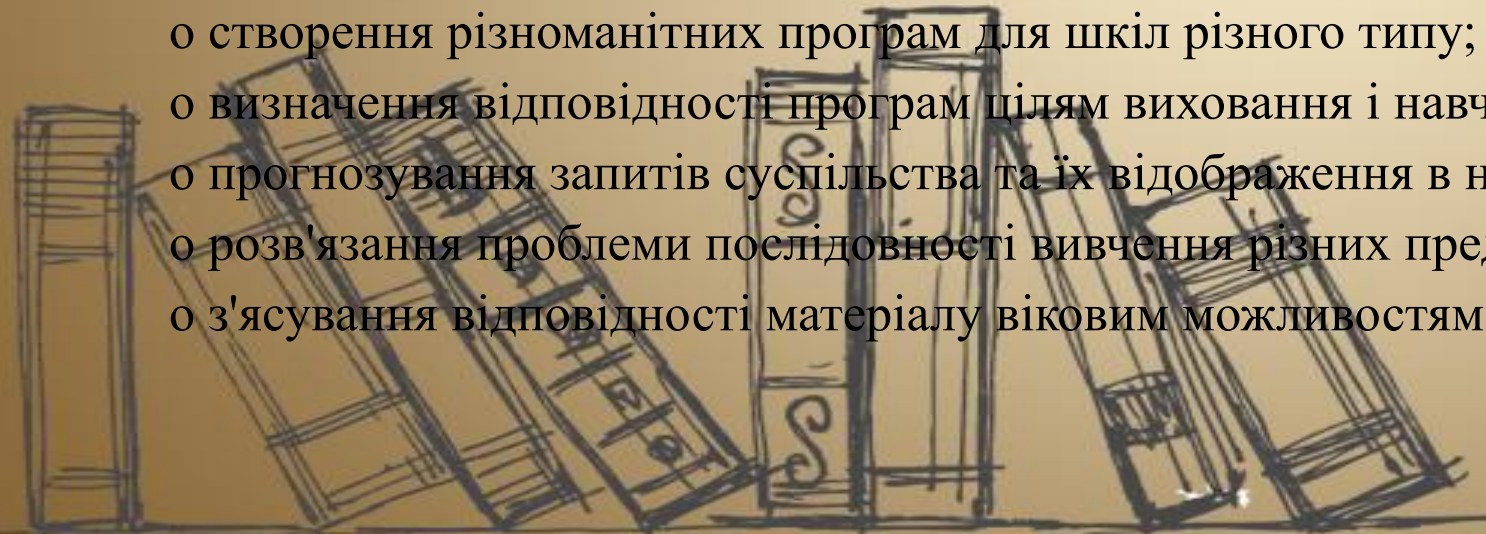
Специфіка змісту діяльності, завдань та функцій психологічної служби системи освіти

Головна мета ШПС: максимальне сприяння психічному, особистісному, індивідуальному розвитку школярів, що забезпечує їм на момент закінчення школи психологічну готовність до самовизначення в самостійному житті (І. В. Дубровіна) [47].

Функція ШПС: психологічне забезпечення процесів навчання і виховання.

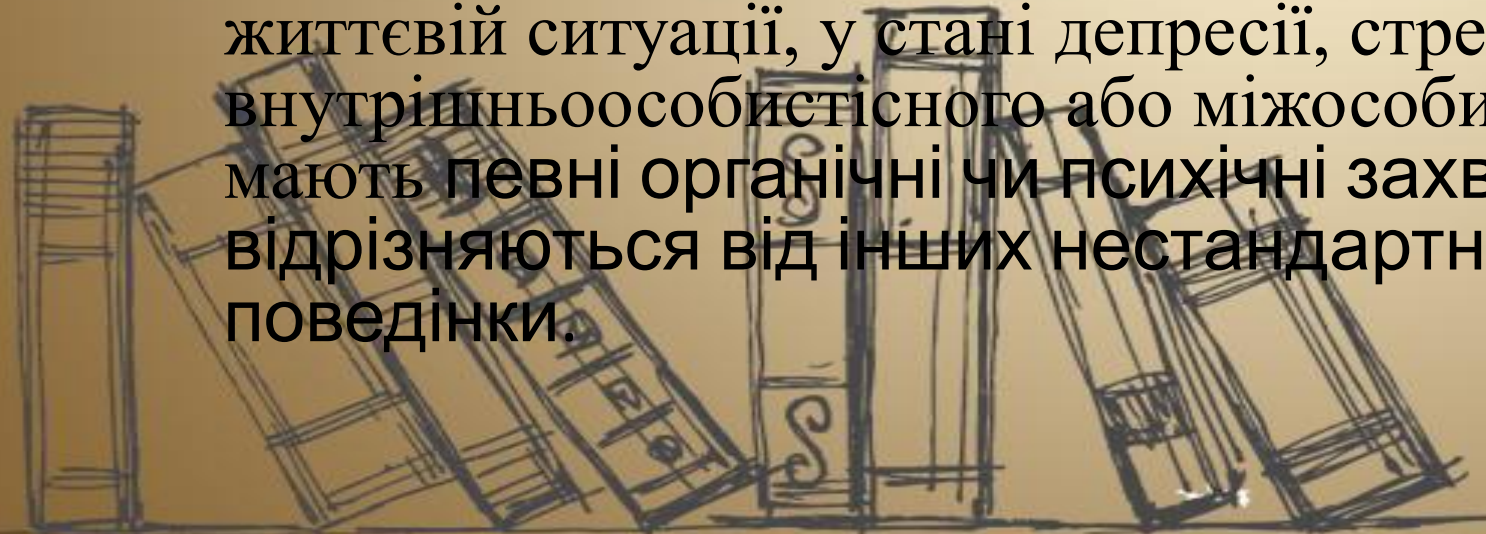
Завданнями ШПС є:

- о виявлення резервів психічного розвитку дитини, їх реалізація в навчанні та вихованні (мова йде і про обдарованих, і про дітей із фізичними вадами та затримкою психічного розвитку);
- о конструювання змісту навчання;
- о створення різноманітних програм для шкіл різного типу;
- о визначення відповідності програм цілям виховання і навчання,
- о прогнозування запитів суспільства та їх відображення в навчальних програмах;
- о розв'язання проблеми послідовності вивчення різних предметів;
- о з'ясування відповідності матеріалу віковим можливостям учнів;

Особливості організації ШПС:

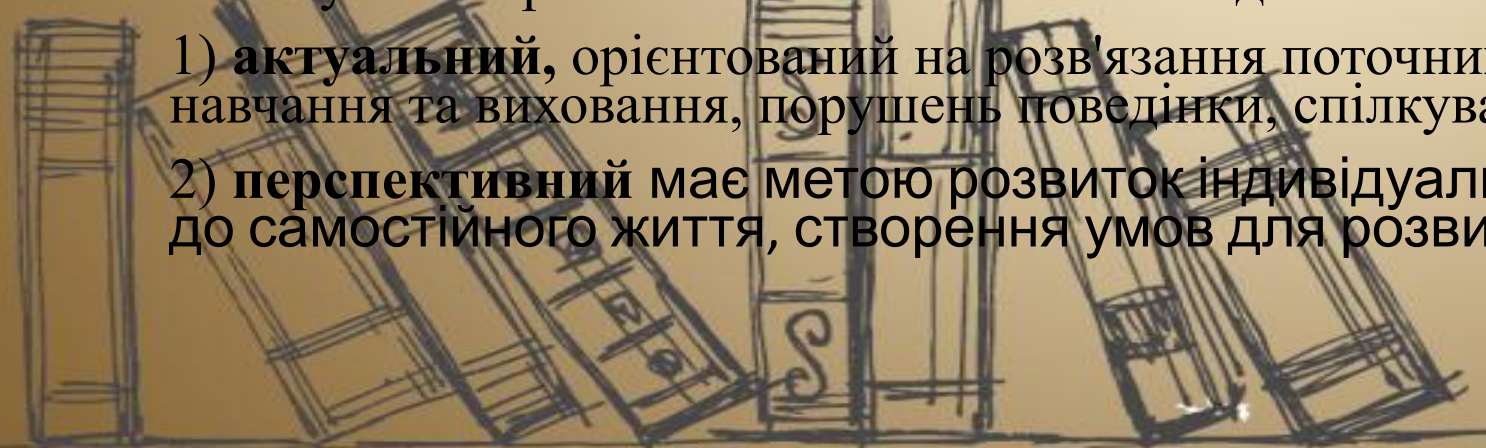
- застосування специфічних методів і прийомів впливу на поведінку людини, що потребують високого професіоналізму;
- висока відповідальність спеціалістів за результати діагностично-корекційної роботи і за ті поради, які вони дають;
- анонімність у роботі та необхідність обережного надання інформації фахівцям різного профілю, батькам, дітям;
- врахування індивідуальних, специфічних потреб кожного клієнта, оскільки робота з людьми, що перебувають у складній життєвій ситуації, у стані депресії, стресу, внутрішньоособистісного або міжособистісного конфлікту, мають певні органічні чи психічні захворювання, відрізняються від інших нестандартними формами поведінки.

Структура, напрямки та форми діяльності шкільної психологічної служби в Україні

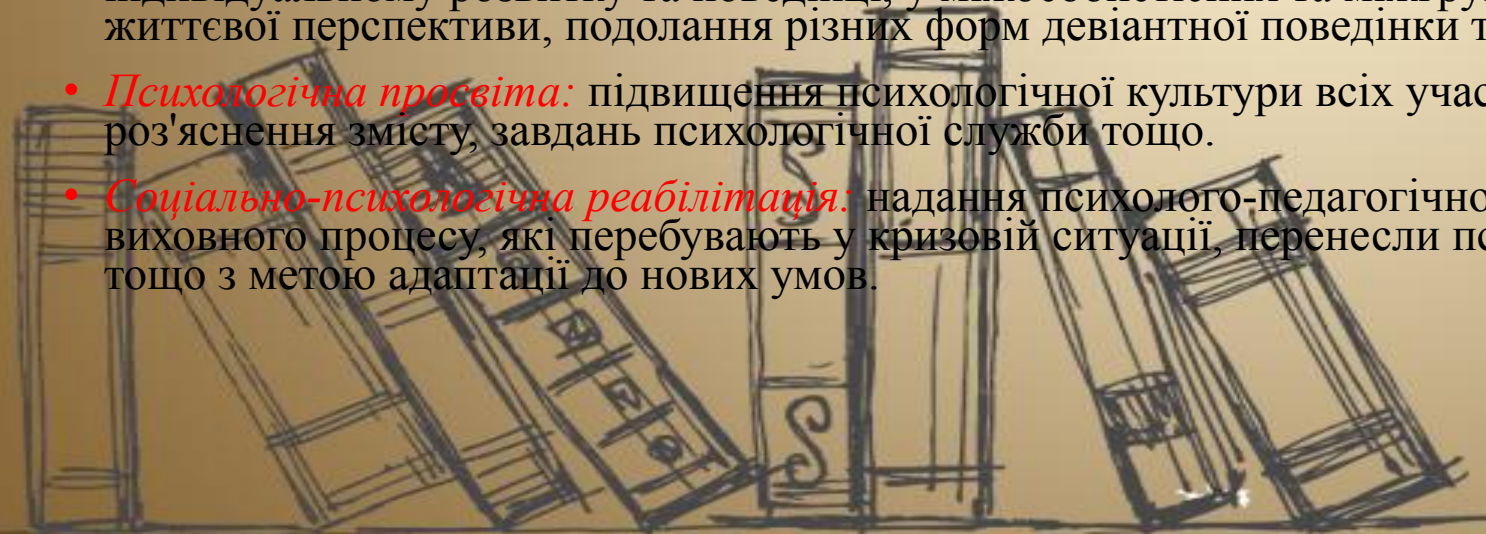
Вирішуючи таке широке коло завдань, яке було окреслено вище, ШПС функціонує на трьох наступних рівнях.

- 1. Науковий:** ШПС - один з напрямків вікової та педагогічної психології, що вивчає закономірності психічного розвитку і формування особистості з метою розробки шляхів застосування психологічних знань; концепцій ШПС (її змісту, функцій, моделей). Цей рівень реалізують наукові співробітники;
- 2. Прикладний** займається розробкою навчальних програм, створення підручників. Цей рівень реалізують педагоги, методисти, дидакти у співробітництві з психологами;
- 3. Практичний** включає безпосередню роботу з дітьми і дорослими в школі. Реалізується практичними психологами. У діяльності ШПС існує два напрямки:
 - 1) актуальний**, орієнтований на розв'язання поточних проблем, подолання труднощів навчання та виховання, порушень поведінки, спілкування та діяльності;
 - 2) перспективний** має метою розвиток індивідуальності, формування готовності до самостійного життя, створення умов для розвитку кожної дитини.

Професійні дії працівників ШПС реалізуються в таких основних видах діяльності.

- **Діагностика:** соціальне і психолого-педагогічне обстеження всіх учасників навчального процесу; моніторинг змісту та умов індивідуального розвитку дітей та підлітків, визначення причин, що утруднюють розвиток та навчання.
- **Профілактика:** систематична робота, спрямована на попередження відхилень у розвитку особистості, профілактику виникнення конфліктів та проблем у міжособистісних стосунках тощо.
- **Психологічна експертиза:** визначення психічних якостей, здібностей та перспектив розвитку особистості, структури та змісту спілкування в колективі у відповідь на запити різних органів управління системи освіти, оцінка психолого-педагогічної ефективності нових технологій навчання та виховання тощо.
- **Психологічна прогностика:** проектування змісту та напрямків індивідуального розвитку дитини, складання на цій основі життєвих планів, визначення тенденцій розвитку групи, міжгрупових процесів, освітньої ситуації в цілому, участь у плануванні освітньої політики тощо.
- **Консультативно-методична допомога** всім учасникам навчально-виховного процесу з питань навчання та виховання, розвитку дітей та допомога органам державного управління освіти в оцінці професійної придатності педагогічних та управлінських кадрів.
- **Психолого-педагогічна корекція:** здійснення психолого-педагогічних заходів для усунення відхилень в індивідуальному розвитку та поведінці, у міжособистісних та міжгрупових взаєминах, формування адекватної життєвої перспективи, подолання різних форм девіантної поведінки тощо.
- **Психологічна просвіта:** підвищення психологічної культури всіх учасників навчально-виховного процесу, роз'яснення змісту, завдань психологічної служби тощо.
- **Соціально-психологічна реабілітація:** надання психолого-педагогічної допомоги учасникам навчально-виховного процесу, які перебувають у кризовій ситуації, перенесли психічні травми, стреси, тяжкі хвороби тощо з метою адаптації до нових умов.

• Структура психологічної служби системи освіти в Україні

- ❖ поєднує дві моделі її організації:
- ❖ о психологічна служба навчально-виховного закладу;
- ❖ о центри практичної психології відповідного рівня (районного, обласного, державного).

Психологічна служба, яка діє в закладах і установах системи освіти України, підпорядковується адміністративно керівникові закладу; методично - керівникові психологічної служби відповідного рівня (головному психологові). Психологічна служба навчального закладу включає посади психологів, соціальних педагогів, дефектологів, консультантів, логопедів та інших спеціалістів залежно від профілю навчального закладу.

Очолює психологічну службу навчально-виховного закладу психолог.

Регіональні та обласні центри практичної психології є головними методичними та адміністративними закладами психологічної служби на даному рівні. Вони мають права юридичної особи. Як правило, вони виконують усі види діяльності психологічної служби, надають психологічну допомогу населенню, контролюють діяльність психологічних служб, які їм підпорядковані, надають методичну, практичну та інформаційну підтримку діяльності психологічним службам, які їм підпорядковуються.

